

Walther von der Vogelweide ve Karacaoğlan: ‘Bizler – Onlar’

Battal Arvasi, Ankara

Abstract

Walther von der Vogelweide und Karacaoğlan: ‘Wir – Andere’

Walthers Gedicht “Ir sult sprechen willekommen” und Karacaoğlan’s Gedicht “Ich zog hinunter, sah mir Frankistan an” werden in diesem Diskussionsbeitrag zum Vergleich herangezogen. Beide Dichter treten nach einer langen Reise vor die Gesellschaft auf und teilen ihre Erfahrungen anhand von Vergleich zwischen Vaterländischem und Ausländischem mit.

Schlüsselwörter: “wir – andere”, der deutsche Minnesang, der türkische Minnesang, Frankistan.

Abstract

Walther von der Vogelweide and Karacaoğlan: ‘we – the others’

In this article, the poems “Ir sult sprechen willekommen” by Walther von der Vogelweide and “İndim, seyrân ettim Firengistan’ı” by Karacaoğlan will be analyzed and discussed comparatively. Both of these poets speak up in the public after their long travels and share their experiences regarding differences between various foreign countries.

Keywords: “we – the others”, Minnesang poem, Turkish folk poetry, Firengistan

Walther von der Vogelweide ve Karacaoğlan; biri Alman âşık edebiyatının, diğeri Türk âşık edebiyatının önemli ustalarından.

Alman Âşık Edebiyatı (Minnesang); Orta Çağ Alman edebiyatının bir dalıdır; en yaygın görüşe¹ göre, önce Fransa’nın güneyinde Almanca ve Fransızcanın etkileşim alanı olan Provence bölgesinde ortaya çıktı, daha sonra 12. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya’da gelişerek saraylarda saz eşliğinde icra edilen önemli bir edebi tür haline geldi. *Türk Âşık Edebiyatı* ise, Anadolu’da 12. yüzyıldan başlayarak gelişen ve 16. yüzyılda dinî ve tasavvufî edebiyat etkisinde son şeklini almıştır². Tema, tarz ve

¹ *Alman Âşık Edebiyatı (Minnesang)*’nın ortaya çıkışı ile ilgili olarak bugüne kadar ileri sürülen görüşleri şu şekilde özetlemek mümkündür: *Alman Âşık Edebiyatı*; a) edebiyat öncesi, halka özgü aşk şiirinin bir devamıdır, b) feodal sistem odaklı sosyal gerçekliğin bir yansımasıdır, c) Meryem Ana kültürüne dayanan dinî bir yaşantının ürünüdür, d) Latin örneklerin bir yansımasıdır, e) Arap edebiyatı örnek alınarak oluşmuştur. Sonuncusu, diğerlerinden daha çok ses getirmiştir.

² Tarihî Türk edebiyatı bağlamında “âşık edebiyatı” terimi, İslâmiyet sonrası döneme aittir; daha önce “âşık” yerine “ozan” ve “baksı” terimleri kullanılıyordu. Bu terimler, yerlerini “âşık” terimine bıraktıktan sonra, “geveze, saçma sapan söz söyleyen” ve “çalgıcı çingene” anlamlarına kullanılır olmuştur. Adı geçen terimler, bu anlamlarıyla, Eski Alman edebiyatının 12. ve 13. yüzyılda bir dalı olan gezgin edebiyatının (*Vagantendichtung*) ozanlarına verilen adı (“*Vagant*”) çağrıştırıyor.

geçirilen tarihsel süreçler bakımından ikisi arasında önemli benzerlikler vardır.³ Ne var ki *Alman Âşık Edebiyatı*, gelişimini yüksek tabaka edebiyatı (*saray edebiyatı/höfische Dichtung*) olarak noktalarken⁴; Türk Âşık Edebiyatı, daha çok halk kesimi ile sınırlı kalmış ve bundan ötesini divan edebiyatına bırakmıştır.

Aşağıda her iki gezgin ozanın şiirlerinden birer örnek üzerinde⁵ “bizler – onlar” ekseninde bir karşılaştırma yapmak istiyoruz.

I.

Ir sult sprechen willekomen:
der iu maere bringet, daz bin ich.
allez daz ir habt vernomen,
daz ist gar ein wint: nû vrâget mich.
ich will aber miete:
wirt mîn lôn iht guot,
ich gesage iu lîhte daz iu sanfte tuot.
seht waz man mir êren biete.

Ich will tiuschen vrouwen sagen
solhiu mære daz si deste baz
al der werlte suln behagen:
âne grôze miete tuon ich daz.
waz wolde ich ze lône?
si sint mir ze hêr:
sô bin ich geviege, und bitte si nihtes mêr
wan daz si mich grüezen schône.

Ich hân lande vil gesehen
unde nam der besten gerne war:
übel müeze mir geschehen,
kunde ich ie mîn herze bringen dar
daz im wol gevallen
wolde vremeder site.

Bana“Hoş geldin” demeniz gerek.
Size yeni haberler getiren benim.
Şimdiye kadar duyduğunuz her şey,
Meğer bir hiçmiş, bir de beni dinleyin!
Ama karşılığımı isterim.
Karşılık iyi olursa,
Anlatacaklarım da sizi memnun edecek.
Bakın beni onurlandıran neymiş!

Alman kadınlarına
Öyle bir haberim var ki
Onları bütün dünyanın gözünde yüceltecek.
Bunun için büyük bir karşılık da istemem.
Karşılık da neymiş?
Benim için onlar zaten çok değerli.
Yumuşak başlıyım, onlardan tek ricam,
Güzel bir selâmdan başka bir şey değil.

Nice ülkeler dolaştım
Ve her yerin en iyileri ile tanıştım.
Başıma gelmedik fenalık kalmadı,
Gönlüme her defasında
Yabancı töreyi
Beğendirinceye kadar.

³ Klaus-Detlev Wannig: *Der Dichter Karaca Oğlan*, Freiburg 1980, s. 36; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, c. I, s. 188. *Alman Âşık Edebiyatı'nın (Minnesang)* ortaya çıktığı Güney Fransa, İspanya'dan, dolayısıyla Arap edebiyatından etkilenmiştir. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalardan bir kaç: Konrad Burdach: *Über den Ursprung des mittelalterlichen Minnesangs, Liebesromans und Frauendienstes*, *Berliner Sitzungsberichte 1918*, s. 994 – 1029; Samuel Singer: *Arabische und europäische Poesie im Mittelalter. Abh. d. Preuß. Akad. d. Wiss. 1918, Phil. – hist. Kl. Nr. 13*; R. Erckmann: *Der Einfluß der arab-spanischen Kultur auf die Entwicklung des Minnesangs*, in: *Deutsche Vierteljahrsschrift* 9 (1931), s. 240 – 284. Diğer taraftan *Türk Âşık Edebiyatı'nın* da, paraleli divan edebiyatı gibi, Anadolu'daki gelişim sürecinde Arap edebiyatından etkilendiği dikkate alındığında, karşımıza burada söz konusu edilen âşık edebiyatlarının bir anlamda kökenlerinin bulunduğu ortak bir alan çıkıyor.

⁴ Burada söz konusu olan sadece Alman sarayları değildir, İspanya'daki Arap saraylarını da unutmamak gerekir; bunun için bkz. Helmut de Boor: *Geschichte der deutsche LiteraturII (Die höfische Literatur)*, München 1974, s. 225.

⁵ Bu şiirler için bkz. *Die Gedichte Walthers von der Vogelweide (Studienausgabe)*, Walter de Gruyter, Berlin 1965 (orada: 56, 14); *Karacaoğlan* (Hazırlayan: Müjgan Cumbur), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 605, Ankara 1985 (orada: s. 325 – 326); aynı şiirin Almancası: Klaus – Detlev Wannig, *a. g. e.*, s. 557.

nû waz hulfe mich, ob ich unrehte strite?
tuischiu zuht gâht vor in allen.

Von der Elbe unz an den Rîn
und her wider unz an Ungerlant
mugen wol die besten sîn,
die ich in der werlte hân erkant.
kann ich rehte schouwen
guot gelâz und lîp.
sem mir got, sô swüere ich wol daz hie diu wîp
bezzer sint danne ander frouwen.

Tiusche man sint wol gezogen,
rehte als engel sint diu wîp getân.
swer si schildet, derst betrogen:
ich enkan sîn anders niht verstân.
tugent und reine minne,
swer die suochen will,
der sol komen in unser lant: da ist wünne vil:
lange müeze ich leben dar inne!

Aksini söylemenin ne yararı var şimdi bana?
Alman irfanı hepsinin üstündedir.
Elbe'den Ren'e kadar
Ve oradan da Macaristan'a kadar
Her yerde kuşkusuz en iyiler,
Dünyada tanıdığım en iyiler yaşarlar.
Endâmın iyisinden ve güzellikten
Anlayan biri olarak,
Tanrı'ya yemin ederim ki,
Bu ülkenin kadınları oralardakilerden daha iyidirler.

İyi eğitilmiştir Alman erkekleri,
Gerçek melekler gibidir kadınları.
Onlarda kusur arayanların kördür gözleri;
Başka türlü de düşünemem onları.
Erdem ve yalın sevgi
Peşinde olanlar,
Ülkemize gelsinler, güzellikleri çoktur buranın.
Dilerim, sonsuza dek burada yaşarım!

(Walther von der Vogelweide)

II.
İndim, seyrân ettim Firengistan'ı;
İlleri var, bizim ile benzemez.
Levin tutmuş goncaları, açılmış;
Gülleri var, bizim güle benzemez.

Göllerinde kuğuları yüzüşür,
Meşesinde sığınları böğrüşür,
Güzelleri şarkı söyler, çığırsır;
Dilleri var, bizim dile benzemez.

Seyr edüben gelir Karadeniz'i
Kanları yok, sarı sarı benizi.
Öğün etmiş, kara etli domuzu,
Dinleri var, bizim dine benzemez.

Akılları yoktur, küfre uyarlar;
İmanları yoktur, cana kıyarlar;
Başlarına siyah şapka giyerler,
Beyleri var, bizim beye benzemez.

Karac'Oğlan eydür: Dosta darılmaz.
Hasta oldum, hatırcığım sorulmaz.
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz,
İlleri var, bizim ile benzemez.

Ich zog hinunter, sah mir Frankistan an:
Da gibt es Laender – unsrem nicht vergleichbar!
Die Rosen blühen dort in ganz andren Farben
und sind mit unsren Rosen nicht vergleichbar.

Dort tummeln sich die Schwaene auf den Seen,
und Hirsche röhren dort unter den Eichen;
Volkslieder singen Maedchen und sie scherzen;
und zwar mit Zungen – die nicht unsern gleichen.

Wer übers Schwarze Meer kommt auf der Reise:
Die haben gar kein Blut, sind weißgesichtig!
Doch schwarze Schweine sind zum Mahl bereitet-
die religiösen Braeuche dort - : nicht unsre!

Man ist nicht klug dort, Unglaube die Richtschnur;
kein Gottvertraun, die Sele wirft man fort bloß.
Unda uf den Kopf setzen sie schwarze Hüte:
Sie haben Herren dort, die unsern Beys nicht gleichen.

Karac'oğlan sagt: Einem Freund ist man nicht böse.
Krank bin ich, niemand fragt mich nach Genesung;
dort kann, wer eine heimat hat, nicht bleiben:
Regionen gibt es, die nicht unsern gleichen.

(Karacaoğlan)

Birinci şiirin ozanı Walther von der Vogelweide'nin hayatı hakkında yeterince bilgi sahibi değiliz. Ancak 1170 yılı civarında doğduğu ve 1230 yılı civarında öldüğü

sanılmaktadır. Passau Piskoposu Wolfger von Erla'nın gezi notları arasında harcamalarla ilgili olarak, 12 Kasım 1203'te Walther'e bir deri ceket aldığına ilişkin beş şilin harcandığı kaydı geçiyor ki bu, burada üzerinde durulan şiirin yazıldığı tarihi hakkında önemli bir ipucudur. Buna dayanarak, ozanın şiirini 1203 yılında yazdığı ve aynı yıl Babenberg dükünün Viyana'daki sarayında sunduğu tahmin edilmektedir.

Her iki ozan, dolaştıkları ülkelerde yaşadıklarını, edindikleri izlenimleri, gezi dönüşü, toplumlarıyla paylaşırken karşılaştırma yöntemini kullanıyorlar. Ancak Walther von der Vogelweide, karşılaştırma yaparken daha çok benzerlik ve paralelliklerden yola çıkarken Karacaoğlan aynı şeyi karşıtlık ekseninde yapıyor.

Walther, yaşadığı Viyana şehrinde yola çıkarak, “*Elbe'den Ren'e kadar / ve oradan da Macaristan'a kadar*” uzanan bir coğrafyayı dolaştıktan sonra geri döndüğü Viyana'da saray sakinlerine, “*Şimdiye kadar duyduğunuz her şey / Meğer bir hiçmiş, bir de beni dinleyin!*” diyerek dikkatleri anlatacaklarına çekmek ve ilgi odağı olmak istiyor.

İlgi odağı olmak ve toplumdaki kabul görmek için çaba sarf etmek, eski Alman edebiyatında ozanların her vesileyle sergiledikleri bir davranış biçimidir. Bunun da yolu, hedef kitlenin gönlünü hoş tutarak bilgilendirmekten geçiyor. Edebiyat üzerinden bilgilendirmede önemli olan, aktarılan bilginin inandırıcılığıdır. Orta Çağ insanı, akıl ürünü (aklî) bilgiden ziyade aktarıma dayalı (naklî) bilgiye itibar ediyordu. Modern çağın anlayışına uygun bilgi, yani beyin ürünü bilgi, uydurma ve mesnetsiz kabul ediliyordu. Burada aktarıma dayalı bilgiden kasıt, anlatılmışın yeniden anlatılması tarzındaki bilgidir. Daha önce hiç anlatılmamışın yaşanmışlığına inanılmıyor ve inandırıcılığı tartışma konusu olabiliyordu. Özellikle epik eserlerin giriş dizelerinde anlatıcının, anlatacaklarını daha başında bir kaynağa dayandırmasının başlıca nedeni budur. Ancak şiir üzerinden bilgilendirmede anlatıcı açısından başarının en önemli şartı, aktarımın toplumun ortak veya şairin kişisel duyguları eşliğinde gerçekleşmesidir. Bunu, Walther von der Vogelweide'nin burada üzerinde durduğumuz şiirinde gezi dönüşü topluma izlenimlerini aktarırken net bir şekilde görüyoruz.

Ozan, sözlerine “*Alman kadınları*”nı överek başlıyor. “*Alman kadınları*” ifadesinde, beklenilenin aksine, vurgulanan unsur, saray edebiyatının göklere çıkardığı “*soylu kadın (vrouwe)*” değil, bütün Alman kadınlarıdır, dolayısıyla onların şahsında Almanlıktır. Bu tamlamada “*Alman*” nitelmesi, bütün Alman kadınlarını diğerlerinden üstün kılmaya, adeta asilleştirmeye yetiyor. Ve ozanın gözünde Alman kadını, “*irfan (zuht)*”, “*endam (gelâz)*”, “*erdem (tugent)*” ve “*yalın sevgi (reine minne)*” noktasında diğer ülkelerin en iyi kadınlarından üstündür. Bu, önemli bir yeniliktir. Çünkü bizzat Walther'in zirveye taşıdığı *Alman Âşık Edebiyatı (Minnesang)* geleneğinde hitap edilen kadın tektir ve saraylıdır/ soyludur, hatta seven açısından ulaşılamaz olması için de evlidir (“*vrouwe*”). Oysa bu anlayış burada terk edilmiş görünüyor ve “soylu kadın” için kullanılagelen “*vrouwe*” sözcüğü ile burada kastedilen, herhangi bir Alman kadınıdır⁶.

Walther'in tutumunu belirleyen ve belli bir dil ve kültür çevresine aidiyetten kaynaklanan üstünlük duygusu, modern anlamda bir milliyetçilik anlayışını doğrudan yansıtmasa da, onu hazırlayan zihniyetin izlerini taşımak bakımından ilginçtir. Öteki

⁶ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Wolfgang Mohr: Die “vrouwe” Walthers von der Vogelweide, in: *Zeitschrift für Deutsche Philologie* 86 (1967).

karşısında kendini üstün görmek, Batı'nın uygarlık geleneğinde yeni bir şey değildir. Bilindiği gibi Antik Çağ'da Grekler, onların dilinden farklı bir dili konuşan herkesi "cahil" ve konuştukları dili de anlaşılmas seslerden ibaret ("bar-bar") bir şey olarak görüyorlardı. Bu durumda olan herkes onların gözünde barbardı.⁷ Bu anlayış, daha sonra Romalılar tarafından da benimsenmiştir. Alman siyasî tarih literatüründen bildiğimiz "imparatorluk ülküsü (*Reichsidee*)"nün bir ürünü olan "Alman Milletinin Kutsal Roma İmparatorluğu" zamanında da durum farklı değildir.

Şiirin son kıtasının başında yer alan "Alman erkekleri" tamlamasında da vurgunun adresi yine Almanlıktır. Kimi araştırmacılar tarafından "millî onurun bilinçli bir yansıması"⁸ olarak da algılanan bu ifade ile aynı zamanda ozan tarafından sınırları tarif edilen bölgede yaşayan insanların tümü kastediliyor. Burada "Alman erkekleri"ne atfedilen övgüyü, Provanslı Peire Vidal'ın "Almanlar eğitimsiz, kaba saba insanlardır" sözlerinin yansıttığı "şovenist-saldırgan milliyetçilik"e Walther'in tepkisi⁹ olarak yorumlayanlar da vardır. Ancak o dönemin tarihsel gerçekliği bağlamında değerlendirildiğinde, bu tepkinin sosyokültürel boyutlarının da olduğu ortaya çıkıyor. Orta Çağ Almanya'sında doğuda yaşayan Almanlar, aynı bölgede yaşayan diğer kavimlere karşı kendilerini kültürel anlamda üstün görüyorlardı. Walther von der Vogelweide, söz konusu bölge ile sınırlı olan bu kültürel üstünlük duygusunu, "Elbe'den Ren'e kadar / ve oradan da Macaristan'a kadar" olan bölgedeki Alman eyaletlerini gezisi sırasında tanıdıktan sonra genelleştirerek "Almanlık" duygusuna dönüşmüştür.

Walther'in burada yansıttığı "Almanlık" duygusu, aslında iktidarı elinde tutan Staufer hanedanının yönetim anlayışına da uygun düşüyordu¹⁰. Almanları imparatorluğun aslî unsuru/çekirdeği olarak kabul eden bu anlayış, Orta Çağ boyunca yaşanan imparatorluk- papalık zıtlaşması kadar, Alman-Roman (İspanyol, Fransız, Romen, İtalyan) zıtlaşmasının da önemli nedenlerinden biri olmuştur.

Almanlık duygusunun zirveye çıktığı 19. yüzyılda Walther'in bu şiirine, Almanların Orta Çağ millî marşı gözü ile bakılıyordu; 1841'de August Heinrich Hoffmann von Fallersleben tarafından yazılan ve 1922'de Alman devletinin millî marşı olarak kabul edilen "Das Lied der Deutschen [Almanların Türküsü]"¹¹ adlı şiire, Walther'in bu şiirinden bazı ifadelerin olduğu gibi geçtiği araştırmalarla ortaya konulmuştur.¹²

Karacaoğlan'a gelince; Türk âşık edebiyatının bu büyük ustasının hayatı hakkında kesin bilgi sahibi değiliz. 15. yüzyıl sonu ile 16. yüzyıl başında, bir görüşe göre ise 17.

⁷ Johann Baptist Hofmann: *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, München 1956; *Nachdruck*, Darmstadt 1966. s. 33.

⁸ Helmut de Boor, a.g.e., s. 299.

⁹ Kurt Herbert Halbach: *Walther von der Vogelweide*, (Metzler), Stuttgart, 1973, s. 67.

¹⁰ Bu konu için bkz. Alois Kircher: *Dichter und Konvention. Zum gesellschaftlichen Realitätsproblem der stauischen Lyrik um 1200 (Literatur in der Gesellschaft 18)*. Düsseldorf 1973.

¹¹ 1991 yılında Almanya'nın yeniden birleşmesinden sonra aynı şiirin 3. kıtası Almanya'nın milli marşı olarak seçildi: "Einigkeit und Recht und Freiheit /Für das deutsche Vaterland! /Danach lasst uns alle streben /Brüderlich mit Herz und Hand! /Einigkeit und Recht und Freiheit /Sind des Glückes Unterpfand - /Blüh im Glanze dieses Glückes, /Blühe, deutsches Vaterland!"

¹² Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hugo Kuhn: *Walther von der Vogelweide und seine 'deutsche' Rezeption*. In: Hugo Kuhn: *Text und Theorie*. Stuttgart 1969, s. 342.

yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Eski geleneklere uyararak, Osmanlı İmparatorluğu'nu bir baştan öteki başa dolaşmış olan ozanın¹³, bu şiirinde “*Firengistan*” (Frengistan) olarak adlandırdığı bölge, doğu Avrupa'dadır. Bu ifade, Türk kültüründe genel olarak “*Avrupa/ Batı*” anlamına geliyor. Eski Almancada onu bu anlamıyla karşılayan sözcük, “*Vranken*”dir. “*Firengistan*” ve “*Vranken*” sözcüklerinin gerek eski Türkçede, gerekse eski Almancada “*Avrupa/ Batı*” anlamında kullanılmış olması, Arapçada aynı anlama gelen Batı kökenli “*efrenç*”¹⁴ sözcüğünün etkisiyledir. Walther von der Vogelweide zamanında Haçlı seferlerinin yarattığı atmosferde Almancada “*Vranken*” sözcüğü, Arapçadaki anlamıyla da kullanılıyordu. Dolayısıyla burada söz konusu ettiğimiz her iki gezgin ozanın gezip dolaştıkları, hakkında izlenimlerini aktardıkları ülkeler aşağı yukarı aynı coğrafyada bulunmaktadır.

Walther von der Vogelweide, “*Nice ülkeler dolaştım*”; Karacaoğlan ise, “*İndim, seyrân ettim Firengistan'ı*” diyerek söze başlıyor. Walther'den farklı olarak Karacaoğlan'da karşılaştırmanın kapsamı daha geniştir. Gezip dolaştığı ülkelerin doğası, insanları, dil, din, örf ve adetleri karşılaştırma konusudur. Ozan, bunların hiçbirinin kendi yurdundakilere benzemediğini, nakarat halinde tekrarlıyor.

Ancak Karacaoğlan karşılaştırma yaparken, Walther'in yaptığı gibi, “*bizler-onlar*” arasında bir derecelendirme yapmıyor, sadece karşıtlıklara işaret ediyor. Frengistan dediği doğu Avrupa'da gördükleri, vatanındakilerden nitelikçe çok farklıdır: “*Gülleri var, bizim güle benzemez*”. Türkçenin sözcükçülüğüne girmiş olan “*Frenk gülü*”, bilindiği gibi, kokusuz gül anlamına geliyor. Bu sözcüğün Türkçede çok eski olduğunu burada hatırlatmakta fayda vardır. Yaşar Önen¹⁵, Türkçede, içinde “*Frenk*” sözcüğü geçen diğer ifadeleri şöyle sıralıyor: *frenk altunu, frenk arpası, frenk asması, Frenkçe (Avrupa dilleri), frenk elması, frenk gömleği, frenkhane, frengî (Frenk tarzı, Avrupaî), frengi dîba (narin kumaş), frengi (“Syphilis”), frengili, frenk illeti, frenk inciri, frenklik, frenk meşrep, frenk patlıcanı, frenk salatası, frenk sicimi (urganı), frenk teresi, frenk turpu, frenk uyuzu, frenk üzümü, frenk yerelması, frenk zahmeti, frenk zahmetli*. Ozan, “*Dilleri var, bizim dile benzemez*” diyor; çünkü Frenkçeyi (Avrupa dillerini) muhtemelen bilmiyordu. İslam-Hıristiyan karşıtlığı ise zaten öteden beri bilinen bir şey. Dolayısıyla Frengistan, Karacaoğlan'ın gözünde bir karşıtlıklar diyarıdır. “*Vatan tutup, bu yerlerde kalınmaz*” demesinin nedeni budur. “*Frengistan*”ın ağırlıklı olarak bu tarzda algılanması, zamanın anlayışına da uygundur. Çünkü o dönem Türkçesinde “*Frenk*”

¹³ Cahit Öztelli: *Karaca Oğlan/ Bütün Şiirleri*, Milliyet Yayınları, 1974, s. XXVI.

¹⁴ Önce Arapça üzerinden, daha sonra Roman dilleri üzerinden Türkçeye girmiş olan *Frenk (Firenk)* sözcüğü, *Franklar*'ın boy adı olup, başlangıçta Franklarla sınırlı olarak kullanılmış, daha sonra Avrupa'da yaşayan herkesi (bilhassa Fransızlar, İtalyanlar, İspanyollar, Almanlar, İngilizler, Hollandalılar) kapsayacak şekilde, kısaca “*Avrupalı*” anlamında kullanılmıştır; dolayısıyla “*Frengistan (Firengistan)*” da “*Frankların ülkesi, Avrupa*” anlamında kullanılmıştır. Bunun için bkz. Yaşar Önen: *Deutsches im Türkischen/ Studien zu Fragen der Sprachberührung*, Ankara 1955, s. 77 – 80; Volker Mertens: *Kritik am Kreuzzug Heinrichs? Zum Hartmanns 3. Kreuzlied*, in: *Stauferzeit/Geschichte, Literatur, Kunst*, hrsg. von Rüdiger Krohn u. a., Stuttgart: Klett-Cotta, 1979. s. 327. Bilindiği gibi, Araplar, daha 8. yüzyılda gerek İspanya'da, gerekse Fransa'da Franklarla doğrudan temasa geçmişler. Franklar, aynı boya mensup *Büyük Karl (Lat. Carolus Magnus, Frz. Charlemagne)* sayesinde Avrupa tarihinde temayüz etmiş bir kavimdir. *Büyük Frank Krallığı*'nın kurucusudur, 800 yılından itibaren Roma İmparatoru/ kayseri unvanını taşıyan bu zat, Abbasi halifesi Harun Reşit'in çağdaşındır. O da, Harun Reşit gibi, sanat ve bilime önem vermiştir. Bu nedenle, Arap dünyası, Avrupa'yı daha çok Franklarla tanımıştır demek yanlış olmaz.

¹⁵ Yaşar Önen, a.g.e., s. 79.

sözcüğü, genel olarak “Türk örf ve adetlerine yabancı, istenmeyen, düşmanı çağrıştıran, anavatanla ilgisi olmayan, yeni birşey vs.” anlamlara geliyordu. Sözcük, bu yönüyle Almancada “Roman” anlamında, özellikle Fransızlar ve İtalyanlar için kullanılan “Welsch” sözcüğü ile karşılaştırılabilir¹⁶. Türk şairlerinden Nedim, “Şöyle gird olmuş Frengistan bükülmüş bir yere/ Sonra gelmiş gûşe-i ebruda hâl olmuş sana” derken “Frengistan” a biraz önce işaret edilen açıdan bakıyor.¹⁷ Oysa Ziya Paşa’nın şu beytinde “firenk” bunun zıddı bir anlamda kullanılmıştır: “Milliyeti nisyan ederek her işimizde /Efkâr-i Firenge tebaiyet yeni çıktı”.¹⁸

Ancak güzele gelince, Karacaoğlan, onu ötekileştirmez, gönlü milliyeti ne olursa olsun – her güzele açıktır; çeşitli ülkelerin güzellerinin övüldüğü bir şiirinde¹⁹ güzellere şöyle sesleniyor:

(...)
Sevdiğim firenk güzeli
(...)
Sevdiğim Bosna güzeli
(...)
Sevdiğim Çerkes güzeli
(...)
Sevdiğim Bulgar güzeli

Onun güzeller konusunda milliyet tanımayan anlayışı, Walther von der Vogelweide’de aynı milliyete mensup güzeller arasında sınıf farkını gözetmeyen dar bir bakış açısına sıkıştırılmıştır. Daha önce işaret edildiği gibi, Walther von der Vogelweide’nin yaşadığı dönemin dil kullanımında sadece ve sadece soylu kadınları tanımlamak üzere kullanılan ve onların sınıfsal kimlikleriyle özdeşleşen “vrouwe (soylu kadın)” ifadesinin burada genelleştirilerek bütün kadınlar için kullanılması, bu hükmü değiştirmiyor. Çünkü Walther’in kastettiği kadınlar, yalnız Alman kadınlarıdır (“tiusche vrouwen”).

Her iki ozanın geziden döndükten sonra verdikleri mesajlar farklıdır:

Walther von der Vogelweide’nin “biz üstünüz” mesajına karşın Karacaoğlan, “biz farklıyız” mesajını vermiştir.

¹⁶ Almancada 18. yüzyıl sonunda “Welsch”ten türetilen “welschen” fiili, “anlaşılmayan, net olmayan bir dilde konuşmak” anlamına geliyordu. Bunun için bkz. Hermann Paul, *Deutsches Wörterbuch*, Max Niemeyer, Tübingen 1966.

¹⁷ Bu ve benzeri örnekler için bkz. Yaşar Önen, a.g.e., s. 78-79.

¹⁸ Yaşar Önen, a.g.e., s. 78.

¹⁹ Klaus-Detlev Wannig, a. g. e., s. 558.

Kaynakça

1. Metinler:

Cahit Öztelli: *Karaca Oğlan /Bütün Őirleri*, (Milliyet Yayınları) 1974.

Die Gedichte Walthers von der Vogelweide (Studienausgabe), Walter de Gruyter, Berlin 1965.

Müjgan Cumbur: *Karacaoğlan*, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 605, Ankara 1985.

2. Arařtırmalar:

Alois Kircher: *Dichter und konvention. Zum gesellschaftlichen Realitaetsproblem der staufischen Lyrik um 1200 (literatur und Gesellschaft 18)*, Düsseldorf 1973.

Helmut de Boor: *Geschichte der deutschen Literatur II (Die höfische Literatur)*, München 1974.

Hermann Paul: *Deutsches Wörterbuch*, Max Niemeyer, Tübingen 1966.

Hugo Kuhn: Walther von der Vogelweide und seine ‘deutsche’ Rezeption, in: Hugo Kuhn: *Text und Theorie*, Stuttgart 1969.

Johann Baptist Hoffmann: *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, München 1950; Nachdruck, Darmstadt 1966.

Klaus-Detlev Wannig: *Der Dichter Karaca Oğlan*, Freiburg 1980.

Konrad Burdach: Über den Ursprung des mittelalterlichen Minnesangs, Liebesromans und Frauendienstes, *Berliner Sitzungsberichte 1918*, s. 994 – 1029.

Kurt Herbert Halbach: *Walther von der Vogelweide*, (Metzler), Stuttgart 1973.

R. Erckmann: *Der Einfluß der arab-spanischen Kultur auf die Entwicklung des Minnesangs*, in: Deutsche Vierteljahrsschrift 9 (1931), S.240 – 284.

Samuel Singer: Arabische und europaeische Poesie im Mittelalter, in: *Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften* 1918, Phil.-hist. Kl. Nr.13.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları.

Volker Mertens: Kritik am Kreuzzug Heinrichs? Zum Hartmanns 3. Kreuzlied, in: *Stauferzeit/ Geschichte, Literatur, Kunst*, hrsg. von Rüdiger Krohn u. a. , Stuttgart 1979.

Wolfgang Mohr: Die “vrouwe” Walthers von der Vogelweide, in: *Zeitschrift für Deutsche Philologie* 86 (1967).

Yaşar Önen: *Deutsches im Türkischen/ Studien zu Fragen der Sprachberührung*, Ankara 1955.